

СУМСЬКА МІСЬКА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА
Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Шевченка
Відділ довідково-інформаційної роботи та маркетингу

Українська держава Павла Скоропадського

До 150-річчя від дня
народження
Павла Петровича
Скоропадського
та
100-річчя Української
революції 1917–1921 років

Попереджувальна довідка

Суми 2018

Українська держава Павла Скоропадського :
попереджувальна довідка / Сумська міська центральна бібліотека
ім. Т. Шевченка; відділ довідково-інформаційної роботи та
маркетингу; укл. Л. Д. Клімачова. — Суми, 2018. — 16 с.

100 років тому народилася й загинула Українська Держава Павла
Скоропадського. За сім з половиною місяців перебування при владі ним
був закладений фундамент багатьох державних інституцій в
адміністративній, економічній, військовій, дипломатичній, науковій,
культурній царинах. Було зроблено стільки, що в інших лідерів на це
пішли б роки й роки.

В попереджувальній довідці бібліографічний список літератури
включає джерела з травня 2013 року по 10 травня 2018 року.

Матеріал розрахований на широке коло користувачів.

Відповідальна за випуск:

директор СМЦБС
Л. М. Стадниченко

Редактор:

заст. директора СМЦБС
О. В. Мартюшова

Матеріал підготувала:

зав. дов.-інформ. відділом
Л. Д. Клімачова

Адреса:

м. Суми,

вул. Кооперативна, 6

Тел. 22-63-32, 22-21-28.

Працюємо 9.00 - 20.00

Вихідний п`ятниця

E-mail: lib@library.sumy.ua;

www.library-sumy.com

З ім'ям гетьмана Павла Скоропадського пов'язані надзвичайно важливі події новітньої української історії — повернення української аристократичної верстви до активної суспільно-політичної та державотворчої діяльності. Центральною подією в цьому процесі стало проголошення нащадка старовинного українського козацько-старшинського роду Павла Петровича Скоропадського гетьманом усієї України (29 квітня 1918 року).

Терещенко Юрій. Консервативна революція гетьмана Павла Скоропадського [Електронний ресурс] // Тиждень.ua : сайт. — Текст. дані. — 4.03.2017. — Режим доступу: <http://tyzhden.ua/History/186105>

29 квітня 1918 р. стався державний переворот. Прихильники гетьмана захопили майже всі державні установи. Переворот відбувся майже безкровно, мирно.

Це свідчить про те, що населенню України набридла вже анархія. Люди були зацікавлені в наведенні порядку, забезпеченні стабільності в економіці й суспільному житті. Внаслідок перевороту Центральна Рада була розпущена і в українських землях виникло нове державне утворення — гетьманат «Українська держава».

У день перевороту 29 квітня гетьман звернувся до українського народу з «Грамотою до всього українського народу», а також видав Закони «Про тимчасовий державний устрій України». Ці два документи стали правовою базою для створення Української держави.

Символом гетьманської влади став старовинний козацький герб «козак з мушкетом». 17 травня гетьман затвердив тризуб атрибутом військового одягу. Державна печатка була виконана Г. Нарбутом і поєднувала «козака з мушкетом» і тризуб.

Було затверджено також і новий опис прапора Української держави. Ним стало полотнище з синьої та жовтої горизонтальних смуг. Проте було змінено порядок розташування смуг (до Скоропадського синя смуга містилася знизу, жовта — угорі).

Формування органів влади

Гетьманський уряд був сформований на професійній основі. До нього Скоропадський намагався включити фахівців, які добре знали свою справу і готові були служити Україні.

У першому ряду (зліва направо) - голова Ради міністрів Української держави (з 24 жовтня) Федір Лизогуб і гетьман Павло Скоропадський. Посередині позаду - перший глава уряду Української Держави (до 30 квітня) Микола Сахно-Устимович. Київ, жовтень 1918 року.

Аграрна політика П. Скоропадського.

Відразу після ліквідації в Україні радянської влади великі землевласники з допомогою німецьких та австрійських військ почали спішно відновлювати свою власність на землю і майно: на їхні вимоги власті примушували селян повертати не лише землю й реманент, а й відшкодовувати втрати, яких зазнали поміщики під час революції. Повернення їх в маєтки нерідко супроводжувалося масовим насильством. Німецькі та австрійські воєнні власті охоче надавали в розпорядження поміщиків озброєні загони, а деякі землевласники формували з кримінальних злочинців власні каральні групи.

Водночас гетьманський уряд розробив аграрне законодавство й опублікував у липні 1918 р. «Проект загальних основ земельної реформи». Передбачалося збільшити кількість землевласників за рахунок наділення селян державними, удільними та викупленими у великих власників приватними землями. Землею за викуп наділялися «справжні хлібороби, які мали власні господарства» з робочою худобою і реманентом. Щодо лісових угідь, земельних ділянок площею 140200 дес. (а в деяких випадках і значно більше), то вони залишалися за власниками. Цю консервативну аграрну реформу більшість селянства сприйняла негативно. Негативно її сприйняли і великі землевласники. Проте нічого реального щодо впровадження в життя проголошеного проекту реформи гетьманський уряд зробити не встиг.

Економічне становище.

Деякі заходи в галузі економіки були добре продуманими й вдалим. Успішно формувалася власна банківська система. Введена Радою національна грошова одиниця - гривня - виявилася досить

стабільною. Відновився залізничний рух, для цього ремонтувалися локомотиви, залізниці та мости.

Певна стабілізація відбувалась і в

промисловості. Але тут, як і в сільському господарстві, давалася взнаки непоступливість фабрикантів і заводчиків, яким власті повертали націоналізовані підприємства. Прикриваючись інтересами народного господарства, власники відкидали всі ті зміни у взаєминах з робітниками, які відбулися після Лютневої революції. В Україні була обмежена свобода профспілкової діяльності, хазяї на свій розсуд визначали рівень заробітної плати. Відновлювалося дореволюційне законодавство про покарання за участь у страйках. Швидко зростало безробіття, яке в липні 1918 р. досягло 200 тис. чол. Соціальне напруження в місті не знижувалось.

Військова реформа

20 травня 1918 р. був призначений військовий міністр генерал Рогоза. Уже в червні розпочалося впровадження в життя плану формування регулярної української армії. Вона мала складатися з 8 армійських корпусів, загальною чисельністю 300 тис. чол. Гетьман затвердив структуру та командування військових корпусів.

Нові військові частини створювались через реорганізацію вже існуючих та на базі військових частин Румунського та Південно-Західного фронтів. Планувалося, що в армії будуть різні роди військ: кавалерійські дивізії, ескадрильї, залізничні частини та ін.

Формувати армію Скоропадський планував на класовій основі. Її ядро мав становити козацький стан, бо саме козаччина, на думку гетьмана, уособлює цвіт української нації. 16 жовтня 1918 р. своїм універсалом гетьман відродив козацтво у всіх місцях його історичного існування. ... Через 2 тижні козацькі лави налічували майже 50 тис. козацьких родин. Проте здійснити цей план гетьману не вдалося, бо заможні селяни віддавали перевагу загонам для боротьби з повстанським рухом, ніж регулярному війську.

11 листопада 1918 р. завершилося формування українського Чорноморського флоту. Він складався з 3 бригад лінійних кораблів, 1 бригади крейсерів, 3 бригад гідрокрейсерів, дивізії міноносців, 22 підводних човнів. Цей процес був перерваний інтервенцією флоту Антанти, який у листопаді 1918 р. окупував Севастополь, Новоросійськ, Одесу, Миколаїв, Херсон, захопивши усі кораблі.

Отже, гетьманський уряд доклав чимало зусиль для створення регулярної армії і флоту, але втілити план не вдалося. Загальна чисельність збройних формувань не досягала 65 тис. чол.

Національно-культурна політика

Найбільших успіхів Скоропадський досяг у сфері національно-культурної політики, бо тут він мав певну свободу дій. Метою гетьмана було створення умов для національно-культурного відродження України.

Гетьман намагався за короткий строк націоналізувати державний апарат, все діловодство вести державною мовою. В усіх установах і частинах організував курси українознавства. Проводилась також українізація загальноосвітньої школи. Поряд з російськими школами та гімназіями відкривались українські. У травні 1918 р. було засновано близько 50 нових українських шкіл, а в серпні ухвалено закон «Про обов'язкове вивчення української мови та літератури, а також історії та географії України в усіх середніх школах».

Восени 1918 р. в Україні налічувалося 150 українізованих гімназій, а для незаможних учнів цих гімназій затверджувалось 350 іменних стипендій — імені Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка та інших письменників та діячів культури.

Зовнішня політика

Активну політику проводив гетьман Скоропадський на міжнародній арені. Створене міністерство закордонних справ очолив Д. Дорошенко — відомий історик. Під його керівництвом було визначено три напрямки зовнішньої політики Української держави:

1. Встановлення дружніх відносин з країнами Четверного союзу — Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією, Туреччиною.

2. Розв'язання спірних територіальних проблем з сусідніми державами.

3. Встановлення дипломатичних відносин з нейтральними державами.

Виконання цих напрямків політики мало забезпечити мир і захистити суверенітет України.

Дацюк Н. Урок на тему "Гетьман П. Скоропадський. // Історія в сучасній школі. — 2013. — № 6. — С. 17-21.

Павла Скоропадського можна назвати однією з найбільш суперечливих постатей в історії України – досі не стихають дискусії щодо оцінок його як політичного й державного діяча. Найбільш палкі суперечки точаться довкола грамоти П. Скоропадського про федерацію України з Росією.

"Я не скрываю, что я хочу лишь широко децентрализованную Россию, я хочу, чтобы жила Украина и украинская национальность, я хочу, чтобы в этом теснейшем союзе отдельных областей и государств Украина занимала достойное место и чтобы все эти области и государства сливались бы в одном могучем организме, названном Великая Россия, как равные с равным".

Фактично, в 1918 р. П. Скоропадський був федералістом і вважав, що українська держава може існувати лише як складова частина майбутньої російської федерації.

Ковальчук Михайло. Гетьман Павло Скоропадський: від самостійності до федерації // Українська правда. — Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2018/04/29/152371/>

Дізнавшись, що Центральна Рада на переговорах у Бресті відмовилася від Криму, Скоропадський сказав: **"Україна не може існувати без Криму - це буде якийсь тулуб без ніг"**.

І, ставши гетьманом України, він домогся повернення півострова до складу України на правах автономії.

Прорахунки Павла Скоропадського, що мали фатальні наслідки для нього і Української держави.

Однак у політиці гетьмана важко не помітити і численні помилки, наприклад:

1. Повернення поміщиків у свої маєтки і репресії по відношенню до селян. У результаті на селі почався потужний повстанський рух. Цим відразу ж скористалися більшовики для своєї антиурядової агітації.

2. Зосередження в своїх руках майже диктаторських повноважень. Заборона діяльності партій та фактична ліквідація українського парламентаризму.

3. Аграрне питання на практиці залишилося невирішеним. Селяни, які складали переважну більшість населення України, так нічого і не отримали.

4. **Збільшення тривалості робочого дня до 12 годин в умовах, коли більшовики в Росії обіцяли лише 8.** Відповідно, росло соціальне невдоволення. Заборона страйків викликала опір робітників.

5. **Зайняття чиновницьких посад переважно російськими фахівцями,** які ставилися до української справи досить нещиро.

6. **Орієнтація тільки на заможні верстви населення, нехтування інтересами бідноти і середнього класу.** В умовах постреволюційної дійсності така політика призводила до невдоволення.

7. **Повна залежність від німецько-австрійської військової адміністрації.** Передача їй багатьох урядових функцій, наприклад, дозвіл на здійснення військово-польових судів над українськими громадянами. В результаті, втративши німецьку підтримку, гетьманський уряд не зміг втримати владу і дуже швидко пав.

8. **Ухвалення П. Скоропадським Акту про федерацію з майбутньою небільшовицькою Росією в останні дні свого правління.** Тим самим перекреслені головні досягнення на шляху державного будівництва.

(Павло Скоропадський - гетьман, який зробив сильну і самодостатню Україну [Електронний ресурс] //Інформаційний портал «Українські реалії». — Режим доступу: <http://ukrreal.info/ua/statti/70558-pavlo-skoropadskiy-getman-yakiy-zrobiv-silnu-i-samodostatnyu-ukrainu>)

Список літератури

Книги

Павло Скоропадський [Образотворчий матеріал] : [плакат]. - [Б. м. : б. и.], [2017?]. - 1 л. - (100 років боротьби. Українська революція 1917-1921).

Главацький М. В. Павло Скоропадський / М. В. Главацький. - К. : КМ-БУКС, 2016. - 144 с. : іл. - (Творці державного престижу).

Савченко В. А. Павло Скоропадський / В. А. Савченко. - Х. : Фоліо, 2015. - 64 с.

Яневський Д. Б. Проект "Україна". Грушевський. Скоропадський. Петлюра : таємна історія української державності / Д. Б. Яневський. - Х. : Прапор, 2012. - 921 с.

Усі видатні постаті історії України / П. В. Остапенко. - Х. : Торсінг плюс, 2006. - 352 с.

Вміщена стаття про Скоропадського П. П. (1873-1945 рр.)

Реєнт, О. П. Усі гетьмани України : легенди, міфи, біографії / О. П. Реєнт, І. А. Коляда. - Х. : Фоліо, 2007. - 415 с. - (Історичне досє).

Розповідається і про П. П. Скоропадського.

Шудря, М. А. Січ - Мати / М. А. Шудря. - К. : Елібре, 2008. - 560 с.

Попович, М. В. Кровавий век / М. В. Попович. - К. : Кордон, 2015. - 990 с. : ил.

Статті з періодичних видань

Бойко Володимир. Державна служба України та Павло Скоропадський : чим сьогодні нам цінний досвід 95-річної давності / В. Бойко // День. — 2013. — № 85 — С. 4.

Волинська Ліна. Що встиг Павло Скоропадський : історик Любов Жванко - про основи "людяної політики" української держави / Л. Волинська // День. — 2018. — № 21. — С. 4.

Грабовський Сергій. Як вбивали кращих людей нації : Кремль і Луб'янка: точковий терор проти українських достойників / С. Грабовський // День. - 2018. - № 13/14. - С. 20.

Дацюк Н. Урок на тему "Гетьман П. Скоропадський. Внутрішня політика української держави" : історія України, 10 клас / Н. Дацюк // Історія в сучасній школі. — 2013. — № 6. — С. 17-21.

Коваль О. Гетьманський переворот П. Скоропадського : історія України, 10 клас / О. Коваль, І. Коваль, С. Потеряйко // Історія в рідній школі. — 2014. — № 2. — С. 16-21.

Кралюк Петро. Не УНР єдиною, або від якого спадку ми не відмовляємося / П. Кралюк // День. — 2018. — № 3/4. — С. 10-11.

Михайлова Ольга. З'єднати зв'язок часів, або де має стояти пам'ятник Скоропадському : ліберальний проект Гетьманату: відтворити спадкоємність / О. Михайлова // День. — 2018. — № 8/9. — С. 6-7.

Назаренко Емілія. Олена Отт-Скоропадська: "Батько вважав, що єдиним виходом для України є її незалежність" : голос із минулого - останнє інтерв'ю гетьманівки / Е. Назаренко // День. — 2018. — № 46/47. — С. 14-15.

Пиріг Р. Я. Фельдмаршал Герман Айхгорн: служба та смерть в Україні (квітень-липень 1918 р.) / Р. Я. Пиріг // Український історичний журнал. - 2017. - № 3. - С. 24-45.

Пріцак Омелян. Рід Скоропадських : історично-генеалогічна студія / О. Пріцак // День. — 2018. — № 13/14. — С. 14-15.

Рудницький Юрій. Мотовилівка. Початок кінця... / Юрій Рудницький // Дзеркало тижня. Україна . — 2016. — № 48. — С. 15.

Савченко А. Павел Скоропадский: в тисках истории / А. Савченко // Личности. — 2014. — № 11. — С. 80 - 97. : а-фото.

Сюндюков І. Загадка Павла Скоропадського : інститут історії України НАН України видав друком фундаментальний двотомний корпус документів з історії Гетьманату 1918 року / І. Сюндюков // День. — 2015. — № 227/228. — С. 20.

Сюндюков Ігор. "Заборонена" історія, або чому в радянській та пострадянській свідомості не було місця гетьману Скоропадському / І. Сюндюков, О. Харченко // День. — 2018. — № 8/9. — С. 5.

Сюндюков Ігор. Зрікся влади, але не гетьманату : українська держава Скоропадського і нереалізована альтернатива. Які уроки? / І. Сюндюков. // День. — 2017 . — № 227/228. — С. 7.

Сюндюков Ігор. Його сповідь перед історією : "Спогади" Павла Скоропадського: роздуми, здобутки, помилки / І. Сюндюков // День. — 2018. — № 3/4. — С. 20.

Сюндюков Ігор. Меценати, козаки, державотворці : славетний рід Лизогубів в історії України / І. Сюндюков. // День. — 2018. — № 23/24. — С. 21

Сюндюков Ігор. Час вирішального вибору : до 100-річчя проголошення Павла Скоропадського гетьманом України / І. Сюндюков // День. — 2018. — № 75/76. — С. 21.

Таврійський Б. Помилка гетьмана Скоропадського, або Про історичні паралелі між листопадом 1918-го і листопадом 2013-го в Україні / Б. Таврійський // День. — 2013. — № 231. — С. 4.

Терещенко Юрій. 100 років проголошення гетьманства в Україні : про народницький гіпноз і конструктивний консерватизм / Ю. Терещенко // День. — 2018. — № 23/24. — С. 14-15.

Терещенко Юрій. Рід Скоропадських : історико-генеалогічна студія / Ю. Терещенко // День. — 2018. — № 18/19. — С. 14-15.

Інтернет-ресурси

Газета «День» проголосила 2018-й Роком 100-ліття Гетьманату Павла Скоропадського // «Детектор медіа» 2017. — 13 груд. — Режим доступу: <http://detector.media/community/article/132842/2017-12-13-gazeta-den-progolosila-2018-i-rokom-100-littya-getmanatu-pavla-skoropadskogo/> (дата звернення: 07.05.2018). — Назва з екрана.

Горобець Сергій. Як було проголошено гетьманом України Павла Скоропадського [Електронний ресурс] // БІЛА ХАТА : Чернігівська інтернет-газета. — Текст. дані. — 2018 — Режим доступу: <http://bilahata.net/yak-bulo-proholosheno-hetmanom-ukrajiny-pavla-skoropadskoho/> (дата звернення: 07.05.2018). — Назва з екрана.

Ковальчук Михайло. Гетьман Павло Скоропадський: від самостійності до федерації [Електронний ресурс] // Історична правда : сайт. — Текст. дані. — 29.04.2018. — Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2018/04/29/152371/> (дата звернення: 07.05.2018). — Назва з екрана.

Кульчицький Станіслав. Українська Держава Гетьмана Скоропадського [Електронний ресурс] // Тиждень.ua . — Текст. дані. — 1.04.2018. — Режим

доступу: <http://tyzhden.ua/History/211528> (дата звернення: 07.05.2018). — Назва з екрана.

Павло Скоропадський - гетьман, який зробив сильну і самодостатню Україну [Електронний ресурс] // Інформаційний портал «Українські реалії». — Текст. дані. — 3.05.2016 — Режим доступу: <http://ukrreal.info/ua/statti/70558-pavlo-skoropadskiy-getman-yakiy-zrobiv-silnu-i-samodostatnyu-ukrainu> (дата звернення: 07.05.2018). — Назва з екрана.

Терещенко Юрій. Консервативна революція гетьмана Павла Скоропадського [Електронний ресурс] // Тиждень.ua : сайт. — Текст. дані. — 4.03.2017. — Режим доступу: <http://tyzhden.ua/History/186105> (дата звернення: 07.05.2018). — Назва з екрана.

